

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING.

SER. Aa. Kartblad, i skalan 1 : 50000, med beskrifningar. N:o 67.

BESKRIFNING

TILL

KARTBLADET HERREVADSKLOSTER

AF

AXEL LINDSTRÖM.



Pris med karta 2 kronor.

Af Sveriges Geologiska Undersökning äro hittills utgifna

Ser. A. Kartblad med beskrifningar.

a) i skalan 1:50000:

1. Westerås, 2. Arboga, 3. Skultuna, 4. Södertelge, 5. Eskilstuna, 6. Stockholm, 7. Enköping, 8. Fånö, 9. Säfstaholm, 10. Ängsö, 11. Köping, 12. Hellefors, 13. Lindholm, 14. Lindsbro, 15. Skattmansö, 16. Sigtuna, 17. Malmköping, 18. Strengnäs, 19. Ramnäs, 20. Wårgårda, 21. Ulricehamn, 22. Eriksberg, 23. Nyköping, 24. Tärna, 25. Sämsholm, 26. Sala, 27. Rånäs, 28. Borås, 29. Leufsta, 30. Eggegrund, 31. Upsala, 32. Örbyhus, 33. Svenljunga, 34. Åmål, 35. Baldernäs, 36. Wingershamn, 37. Upperud, 38. Degeberg, 39. Rådanefors, 40. Wenersborg, 41. Wiskafors, 42. Engelsberg, 43. Salsta, 44. Rydboholm, 45. Hörningsholm, 46. Ridderhyttan, 47. Linde, 48. Örebro, 49. Segersjö, 50. Årsta, 51. Nynäs, 52. Trosa, 53. Björksund, 54. Riseberga, 55. Latorp, 56. Nora, 57. Stafsjö, 58 & 59. Sandhamn & Tärnskär, 60. Båstad, 61. Hesseholm, 62. Claestorp, 63. Brefven, 64. Gottenvik, 65 & 66. Landsort & Källskär och 67. Herrevadskloster.

Pris för kartbladen N:o 30, 36 och 65 & 66	med beskrifningar	1,00 kr.
» » » 34, 38, 51, 53 och 58 & 59	» »	1,50 kr.
» » » alla öfriga blad	» »	2,00 kr.

b) i skalan 1:200000:

1. Huseby, 2. Ljungby och 3. Vexjö.

Pris för hvarje kartblad med beskrifning 1,50 kr.

Ser. B. Öfversigtskartor.

1. Bladindelning för det geologiska kartverket, jemte tecken-skema. Pris 0,50 kr.
2. ERDMANN, A. Karta öfver glacialerans utbredning inom södra delen af Sverige. Skala 1:1000000. 1863. Pris 2 kr.
3. Karta öfver bergarterna på östra Dal. Skala 1:200000. 1870. Pris 1,50 kr.

Ser. C. Afhandlingar och uppsatser.

1. ERDMANN, A. Bidrag till kännedomen om Sveriges quartära bildningar, text och atlas med 14 kartor. 1868. Stor 8:o. Pris 8 kr.
2. ERDMANN, A. Exposé des formations quaternaires de la Suède, texte accompagné d'un atlas. Edition abrégée pour l'étranger. 1868. Stor 8:o. Pris 8 kr.
3. ERDMANN, E. Beskrifning öfver Skånes stenkolsförande formation, med karta och 4 taflor. 1872. 4:o. Pris 6 kr.
4. ERDMANN, E. Samma arbete åtföljdt af en résumé på franska. Pris 10 kr.
5. BÖRTZELL, A. Beskrifning öfver Besier-Ecksteins kromolitografi och litotypografi. 1872. 4:o. Pris 1,50 kr.
6. TÖRNEBOHM, A. E. Geognostisk profil öfver den skandinaviska fjellryggen mellan Östersund och Levanger. 1872. 8:o. Pris 0,50 kr.
7. GUMÆLIUS, O. Bidrag till kännedomen om Sveriges erratiska bildningar, samlade å geol. kartbladet Örebro, med 4 taflor. 1871. 8:o. Pris 0,75 kr.

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING.

BESKRIFNING

TILL

KARTBLADET "HERREVADSKLOSTER"

(N^o 67)

AF

AXEL LINDSTRÖM.

STOCKHOLM, 1878.

P. A. NORSTEDT & SÖNER.

KONGL. BOKTRYCKARE.

Det geologiska kartbladet »Herrevadskloster» omfattar följande socknar och sockendelar:

inom *Kristianstads län*, *Norra Åsbo* härad: hela Persstorps, Wedby och Gråmanstorps, nästan hela Oderljunga, större delen af Rya, södra delen af Örkelljunga, östra delen af Össjö, större delen af Östra Ljungby, största delen af Riseberga, norra delen af Färingtofta samt smärre områden af Torups, Munka Ljungby, Tosjö och Kellna; *Södra Åsbo* härad: hela Sönnarslöfs, norra delen af Stenestads, östra delen af Qvidinge och en obetydlig del af Norra Wrams; *Vestra Göinge* härad: vestra och större delen af Torups, sydvestra delen af Röke, en del af Hörja samt mindre delar af Mattereds och Norra Rörums;

inom *Malmöhus län*, *Frosta* härad: en ringa del af Norra Rörums.

Den större delen af ifrågavarande område utgör en från nordvest till sydost sig sträckande fortsättning af Hallandsås, som här mot sydvest eger en i allmänhet föga brant sluttning. Mot nordost och öster förenar sig »åsens» fortsättning småningom med det sydsvenska höglandet, och öfverensstämmer i så väl geologiskt som topografiskt hänseende med det samma. I stort sedt sluttar marken mot sydvest och vester, så att de lägsta punkterna, ej ens 10 fot (3 meter) öfver hafvet, träffas vid vestra gränsen intill Rönneån, under det att större delen af den öfriga trakten är belägen mellan 300—400 fot (89—119 m.) öfver hafvet och några enstaka höjder ända till närmare 500 fot (148 m.). Då emellertid denna ganska ansevärd höjdskilnad är för-

delad på ett jmförelsevis stort område, saknas mera betydande branter. Ett i ögonen fallande undantag härutinnan gör dock den sydvestligaste delen, enär marken här, på Söderåsen, temligen hastigt höjer sig mer än 400 fot (119 m.) öfver den jmförelsevis plana sandslätten, som utbreder sig norr om denna ås. Om man frånser nyssnämnde slätt, bildar hela det öfriga området en mycket kuperad mark, som genom några få djupa dalgångar är sönderstyckad uti flera större höglataår och dessa åter uti en otalig mängd kullar af olika höjd. Dessa vexlingar i markens yta, huru stora de än äro, torde dock i de flesta fall endast gifva en svag föreställning om motsvarande ojemnheter hos den underliggande berggrunden, enär dessa senare på sina ställen blifvit i en ej ringa grad förminskade genom den betydliga mågtigheten hos de lösa aflagringarna. Detta är i synnerhet händelsen inom de trakter, som äro täckta af marina aflagringar, hvilka här ligga lägre än 150—160 fot (45—48 m.) öfver hafvet. Största delen af kartområdet stiger dock till större höjd än dit hafvets verksamhet bevisligen nått, och de massor af grus som här förefinnas torde sålunda i ej få fall snarare hafva bidragit till att föröka än att förminska markens ojemnheter. Talrika höga och branta rullstensåsar, äfvensom många i de lösa aflagringarna djupt nedskurna vattendrag, hafva nemligen äfven i sin mån utöfvat inflytande på ytans utseende och beskaffenhet.

De sålunda ofta förekommande höjderna och dälderna meddela åt landskapet en rik omvexling, som gör sig gällande i synnerhet på de punkter, hvarest en mer eller mindre frodig trädvegetation i förening med välbygda gårdar afbryta det enformiga intryck, som framkallas af de för denna trakt så utmärkande skoglösa, blockuppfyllda och till utseendet magra markerna.

Den förut omnämnda slätten, som utbreder sig norr om Söderåsen, företer ett helt annat skaplynne. Den härstädes

aflagrade hvarfviga leran och mergeln täckes visserligen inom stora områden af sand, men nödiga vilkor för en lönande kultur förefinnas här i jemförelsevis hög grad, hvarom också de talrika gårdarna bära vittnesbörd. Annorlunda är förhållandet inom slättens sydöstra del, som stiger till något mer än 130 fot (39 m.) öfver hafvet; här når sanden en vida större mäktighet, den underlagras af rullstensgrus i stället för lera och mergel och är dessutom ofta stenig och grusig, följaktligen mindre gifvande. De stora, svagt undulerande, slätterna, Bonarps hed och Ljungby hed utbreda här sin kala och temligen ofruktbara yta — ett skarpt afbrott mot den höga, delvis af reslig bokskog och smärta björkar bevuxna, Söderåsen.

Förnämsta dalgången är den, som utbreder sig å ömse sidor af Rönneån och utgör en fortsättning af Engelholmslätten, som inkommer på detta kartområde med temligen stor bredd, men hastigt afsmalnar och fortsätter norr om Rönneån med Abysslätten samt söder om ån med slätten kring Forsby äfvensom Bonarps hed och Ljungby hed. I söder och sydvest är dalens begränsning mot Söderåsen mycket skarp. I öster och norr deremot sker öfvergången till höglandet endast småningom. Abysslätten afsmalnar allt mer och mer samt öfvergår inom kort uti den djupa dalgång, som med vexlande bredd sträcker sig framåt Perstorps kyrka. Från norr tillstöter en annan dalgång, som kan anses taga sin början med Bälingesjön. Begränsad af temligen höga krossgrushöjder eger denna dal en mycket vexlande bredd och sammandrager sig stundom så, att det i dess botten framflytande vattendraget endast med svårighet kan bana sig väg. Mäktiga aflagringar af rullstensgrus, som ofta bilda höga och branta åsar, hafva på sina ställen till större eller mindre del uppfyllt dalgången och sålunda förhindrat dess form att till fullo göra sig gällande. Enskilda de'ar af denna dalgång utmärka sig för en i dessa trakter

Dal-
gångar

mindre vanlig naturskönhet: de med vackra trädgrupper beklädda, på mångfaldigt sätt slingrande, åsarna omgifva ängar och buskrika mossar, ständigt framkallande skiftande scener. I kanske ännu högre grad torde detta kunna sägas om den väl markerade dalgång, som i nordost-sydvestlig riktning genomskär Rya socken och med aftagande bredd sträcker sig nedåt Kopparmöllan i Ö. Ljungby socken, för att sedan förena sig med Engelholmsslätten. Mer eller mindre höga och stundom branta, skogbeklädda sidor begränsa denna dalgång, i hvilken de fordom mäktiga bildningarna af sand och grus delvis blifvit denuderade. De på så sätt uppkomna terrassformiga, trädbevuxta afsatserna, de många qvarstående åsarna och kullarna åstadkomma en rik omvexling, så mycket mera i ögonen fallande som de kringliggande blockuppfyllda krossgrushöjderna ej sällan äro kala och enformiga.

Talrika smärre dalgångar förekomma dessutom, men torde ej närmare böra omnämnas, då de erbjuda föga anmärkningsvärdt och i de flesta fall kunna följas på kartan, dels med ledning af de i dalarnas botten framflytande vattendragen, dels genom aflagringar af sand eller torfbildningar.

Med några ord torde dock böra påpekas sprickdalen vid Klöfva hallar på Söderåsen, enär denna dalklyfta genom sitt stora djup i förhållande till den ringa bredden är temligen enstaka stående och inom södra Sverige endast öfverträffas af det berömda Skärälid, äfvenledes beläget på nämnde ås, men inom kartbladet »Trolleholms» område. Dalen, hvars form och sträckning lättast torde inhämtas af kartan, eger en längd, räknadt från Klöfva gård till närheten af Svens-torp, af omkring 14000—15000 fot (4157—4454 m); bredden torde i allmänhet kunna antagas vexla mellan 300—600 fot (89—178 m.) och djupet, ehuru på skilda punkter olika, öfverstiger säkerligen i de flesta fall 100 fot (30 m.) Talrika nedrasade stenar och block fylla delvis dalens botten

och sträcka sig stundom högt upp mot sidorna, hvilka ej sällan äro lodräta. Ett mindre vattendrag, delvis doldt af stenar och block, letar sig fram genom dalen.

Några få andra temligen djupa och smala sprickdalar, ehuru vida underlägsna den vid Klöfva hallar, träffas dessutom inom bladets område, t. ex. den dalklyfta, i hvilken vattenafloppet från Henrikstorpssjön letar sig fram mot syd-vest samt en mindre O. om Boarp, på gränsen mellan Ö. Ljungby och Össjö socknar.

På större sjöar är denna trakt jmförelsevis mycket fattig, enär af hela kartområdets areal, 5,788 qv.-mil (660,3 qv.-kilom.), alla sjöarna till samman tagna utgöra endast omkring 0,079 qv.-mil (9,02 qv.-kilom.) eller 1,37 proc. En temligen hastigt pågående bildning af gytja och torf inkräktar dessutom så väl på deras yta som djup, och igenväxande sjöar äro derföre vanliga. Så länge det från en sjö rinnande vattendraget eger förmåga att afleda den årligen genom tillflödena tillförda vattenmängden, bibehålles dess vanliga nivå, men ofta inträffar dock, att vattenafloppet så småningom hindras genom den pågående bildningen af slam och torf, hvaraf följderna blir vattnets upp-dämning och inkräkning på närliggande fasta mark. Att dylika företeelser här ej äro sällsynta, visa de mer eller mindre djupt under sjöns nu varande yta anträffade talrika trädstubbar af ek och fur, som ännu qvarstå på sina ursprungliga växtplatser. Exempel härpå kunna bland andra anföras från sjön vid L:a Kampholma i Torups socken, Skärsjön, W. om Slimminge i Wedby socken, flera af sjöarna i Riseberga socken, såsom norra delen af W:a Sorröds sjön, Bandsjön m. fl. Ett visst intresse erbjuder Storsjön i Perstorps socken, enär man härstädes finner spår af betydliga så väl höjningar som sänkningar af sjöns yta, förorsakade dels af torfbildningens tillväxt, dels möjligen af den förändrade riktningen af sjöns aflopp. Uti den till sjöns

Sjöar och
vatten-
drag.

östra sida gränsande mossen träffas talrika stubbar af ek många fot under sjöns nu varande yta, hvilken sålunda betydligt höjt sig, men å andra sidan synas tydliga märken efter en gammal strandvall, belägen 4—5 fot (1,2—1,5 m.) öfver vattenytan, hvilket förhållande åter häntyder på en sedermera försiggången sänkning, som utan tvifvel uppkommit då sjöns aflopp tagit en nordlig riktning ifrån att förut högst sannolikt hafva varit sydlig.

Bland öfrige vattendrag intages främsta rummet af Rönne å, som genom sina många tillflöden, Skära å, Wedby ån (äfven Bälunge å kallad) m. fl. slutligen upptager och afleder vattnet från större delen af området, och således har en ganska anseelig vattenmassa. Under sitt lopp genom området eger Rönneån ett sammanlagdt fall af omkring 125 fot (37 m.), hvilket dock är temligen jemnt fördeladt, så att vattnets fallkraft endast vid Forsmöllan och vid Klippan med fördel kan tillgodogöras. Vid sistnämnde plats är fallet 24 fot (7 m.) och den här hastigt framstörtande vattenmassan har med tillhjälp af stenar, sand och grus urholkat en stor mängd jettegrytor. De flesta äro endast helt små, med omkring 1 fots (0,3 m.) diameter. Några äro dock större, så t. ex. påträffades vid anläggandet af en ny vattenledning för härvarande pappersbruk en jettegryta af omkring 4 fots (1,2 m.) genomskärning. (Denna har nu blifvit fylld och igenmurad).

Näst Rönneån mest betydande är det vattendrag, som kommer från Örkelljunga socken och genomflyter Rya och Ö:a Ljungby socknar; dess vattenmassa är ganska stor och begagnas med fördel till drifvande af några större och mindre qvarnverk.

Källor. I samband med markens kuperade beskaffenhet står förekomsten af en ganska stor mängd af källor. Om ock flertalet af dessa äro små och obetydliga, finnas dock ymnig tillgång på goda och stundom rikt flödande.

På norra sluttningen af Söderåsen äro källsprång sålunda vanliga, men gifva i de flesta fall endast upphof till sankta marker. På slätten, der vattnet följer den under sanden liggande lerans yta och der brunnarnas djup stå i förhållande till mosandens mäktighet, utmynna goda och stundom rika källor flerestädes i sluttningarna mot åar och bäckar, der leran går i dagen.

Mineralkällor äro ej synnerligen talrika, oaktadt jernföreningar förekomma temligen allmänt utbredda i de lösa aflagringarna.

I. Berggrundens beskaffenhet.

Ur de mäktiga lösa aflagringarna träder den fasta berggrunden jemförelsevis sällan i dagen. Endast på några af de högst belägna gruskullarna eller i dessas sidosluttningar, äfvensom på några få punkter, der de lösa bildningarna blifvit bortförda, kan kännedom erhållas om bergens art och beskaffenhet. På den nordöstra sidan äro de oftast afrundade; denna utgör således »stötsidan» eller har med andra ord mest varit utsatt för inlandsisens påtryckning och afjennande verksamhet. Att riktningen af isens framåtskridande rörelse här verkligen varit från nordost till sydvest, bekräftas äfven af de iakttagelser öfver reffloras riktning, som på flera (25) skilda ställen blifvit gjorda. Denna har merendels befunnits vara N. 45° à 50° O.—S. 45° à 50° W., hvilken sålunda kan anses för hufvudriktningen. En nordligare riktning har blott på ett par ställen anmärkts, då deremot en östligare (ända till N. 80° O.—S. 80° W.) på 5 à 6 skilda punkter iakttagits, dock företrädesvis på Söderåsen. Denna bergrygg synes alltså hafva haft inflytande på isens rörelseriktning. Då emellertid dessa afvikande refflor äro något tydligare än de äfven här förekommande normala, torde de senare vara de äldsta.

Bland öfrige närbelägna refflor med afvikande rigtning må nämnas de på bergen S. och SO. om Oderljunga kyrka; på de förra N. 30° O.—S. 30° W., på de senare N. 45° O.—S. 45° W. Den strax öster om kyrkan belägna stora högplatåen torde måhända härpå hafva utöfvat inflytande.

Såsom af kartan synes, tillhöra de i dagen gående bergen hufvudsakligen *Urformationen* och sannolikt de äldre af dennas skiktade aflagringar. De utgöras af *röd gneis* (jerngneis) med underordnade lager af *hornblendegneis* och s. k. *dioritskiffer* med granater. Af massformiga bergarter finnas *diabas* och *basalt*. Dessa äro från en yngre tid, sannolikt den kambriska och siluriska perioden, men möjligen en ännu senare, åtminstone hvad den sistnämnda bergarten angår.

Röd gneis.
(Jern-
gneis).

Röd eller *rödlett gneis* torde utgöra den vida öfvervägande delen af den fasta berggrunden, i hvilken de andra här omnämnde skiktade bergarterna bilda större eller mindre lagerformiga inneslutningar. Gneisens färg betingas af den i bergarten rådande fältspaten, ortoklasen, som nästan alltid är röd eller ljusröd, sällan grå. Oligoklas af ljusgrå, svagt blågrå eller gulaktig färg är stundom äfven närvarande. Kvartsen är grå, blågrå, någon gång svagt röd; glimmern deremot brunsvart, i sällsyntare fall ljusgrå eller silfverglänsande. De båda senare mineralen förekomma alltid i underordnad mängd och äro stundom så intimt blandade med fältspaten att bergartens plana parallelstruktur, åtminstone på den vittrade ytan, ej utan svårighet kan skönjas. Om bergartens egenskap af gneis stannar man dock sällan i villrådighet, enär kvartslamellerna äfvensom hornblendeförande lager vanligtvis i alla fall angifva skiktningen. Glimmern synes någon gång ersättas af magnetit, hvilken dessutom är temligen likformigt fördelad i gneisen och sällan torde alldeles saknas. Men då den vanligen förekommer såsom ytterst små korn, kan den i de finkorniga

varieteterna endast sällan med obehäpnadt öga urskiljas. I de mera grofkristalliniska åter framträder deremot magnetiten ganska tydligt, och har i allmänhet väl emotstått förvittring. Detta minerals konstanta inblandning uti den ifrågavarande bergarten har gifvit upphof till benämningen *jerngneis*.

Till sin struktur är gneisen oftast finkornig till medelfin, i sällsynta fall grofkristallinisk. Några bestämda områden för dessa strukturvarieteter kunna ej påvisas, enär de ofta öfvergå uti eller lagervexla med hvarandra, till och med uti samma håll.

Genom upptagande af hornblende öfvergår jerngneisen ^{Hornblendegneis.} stundom till *hornblendegneis*. I detta fall torde mängden af den trikliniska fältspaten, oligoklas, något ökas och en eller annan granat visa sig, hvaremot magnetiten blir mindre allmän.

Då mängden af hornblende och granater tilltaga, på samma gång som ortoklasen mer eller mindre fullständigt ersättes af plagioklas, och kvartsen träder tillbaka, uppkommer s. k. *dioritskiffer* med granater. Denna bergart, ^{Dioritskiffer med granater.} som på grund af sin seghet eger en större motståndskraft än den starkt förklyftade gneisen, går temligen ofta i dagen och bildar stundom sjelfständiga större eller mindre bergkullar. Att dess utbredning i förhållande till jerngneisen är ringa torde dock den vida öfvervägande mängden af lösa stenar och block af den sistnämnde bergarten utvisa.

På grund deraf att dioritskifferns strykning, då denna kan iakttagas, hvilket åtminstone hos de finkorniga varieteterna merendels är händelsen, utan undantag öfverensstämmer med den närmast uppträdande gneisens, synes dioritskiffern allestädes bilda lager eller linsformiga inneslutningar uti den samma.

De lagrade bergarternas så väl strykning som stupning har visat sig vara mycket konstant inom nästan hela det

nu ifrågavarande området. Den förra är i allmänhet nord-vestlig, den senare nordostlig. Enär stupningen likväl är mycket brant, stundom lodrät, kan i sällsynta fall en syd-vestlig stupning råda och har sannolikt då uppkommit genom lagrens öfverstjelpning. På den hithörande delen af Söderåsen, som faller inom kartområdets sydvestra hörn, är emellertid strykningen en annan, nemligen öfvervägande nordnordostlig, och sålunda i det närmaste vinkelrät mot »åsens» längdrigtning. Stupningen är här oftast lodrät eller ostlig, någon gång vestlig, men alltid mycket brant.

Veckade och böjda lager förekomma stundom, dock i högre grad hos dioritskiffern och hornblendegneisen än hos jerngneisen, möjligen till en del beroende derpå att dylika företeelser hos de förra lättast kunna iakttagas.

Ehuru de här uppträdande bergarterna i allmänhet visa en temligen stark förklyftning är dock denna särdeles i ögonen fallande hos den glimmerfattiga jerngneisen. Hvarhelst dylika berg uppträda med starkt sluttande sidor, är nemligen den nedanför belägna marken i hög grad belamrad med skarpkantiga stenar af vexlande dock vanligen ringa storlek, exempelvis Klöfva hallar, W. om Svarfvareboda på gränsen mellan Perstorps och Riseberga socknar m. fl. ställen.

Den kemiska undersökningen ¹⁾ af några varieteter af jerngneis har visat följande kiselsyrehalt:

Berg SSW. om St. Kampholma, Torups socken	76,89 %
Berg SO. om Gufvarp, Färingtofta d:o	76,34 %
Berg vid Halla gård, N. om Riseberga kyrka	73,73 %
Klöfva hallar (Söderåsen), Qvidinge socken	71,42 %
Fast häll i Rönneå vid Klippan, Gråmanstorps socken	69,53 %
Bergen S. om Hugosberg och NW. om Attarp, Torups d:o	68,48 %

Pegmatit.

Den mycket grofkristalliniska blandning af fältspat, kvarts och glimmer, som erhållit benämningen *pegmatit*, uppträder här alltid såsom mer eller mindre smala gångar eller

¹⁾ Verkstäld af *H. Santesson*.

sprickfyllnader uti gneiserna. På Söderåsen, hvarest pegmatiten ej synes vara sällsynt, går den i dagen strax sydost om Gålarpsmölla. Här har den varit föremål för brytning, men synes vara värdelös, enär den ljusröda fältspaten nästan öfverallt är temligen rikligt bemängd med kvarts, så att vissa partier förete mycken likhet med s. k. skriftgranit. Ljusgrå till hvit kvarts förekommer i temligen stora stycken, och glimmern är oftast afskild såsom tjocka lameller af mer eller mindre ljus brun färg, stundom silfverglänsande. Äfven norr om Klöfva går pegmatiten i dagen, och fältspaten synes här delvis vara något mera kvartsfri. På grund af jordbetäckningen kan dock intet omdöme lemnas huruvida fältspatstillgången vid denna fyndort är nog riklig och af så ren beskaffenhet, att brytning kan blifva lönande.

En pegmatitgång om 5 fots (1,5 m.) bredd och nästan uteslutande bestående af ortoklas och kvarts har uppmärksamrats i en liten bergkulle uti mossen WSW. om Attarp i Torups socken. På alla andra ställen inom kartbladsområdet, der pegmatit anträffats, har den varit utan egentligt värde och dessutom haft mycken ringa utbredning.

Quarts af mjölkvit eller ljusröd färg (dock endast såsom lösa block och stenar, ehuru i ganska stor mängd) har iakttagits på en krossgruskulle ONO. om St. Kampholma i Torups socken, samt i trakten SSW., S. och SSO. om Attarp i samma socken. Quarts.

Diabas förekommer temligen allmänt såsom mer eller mindre mäktiga gångar. Deras bredd är mycket olika, stundom endast 1—3 fot (0,3—0,9 m.), men ej sällan vida större, t. ex. 10—12 fot (3—3,6 m.) på Ishultshall, NW. om Ishult i Wedby socken; till mer än 70 fot (20,8 m.), S. om Hyllstofta station. Enär diabashällarna oftast uppsticka såsom sjelfständiga bergkullar, på alla sidor omgifna af krosstensgrus, torde mäktigheten stundom vara ännu större. Diabas
(trapp).

än den angifna. Den allmännaste strykningsriktningen hos dessa gångar är SO—NW:lig till O—W:lig.

Någon gång finner man att en trappgång kan utsända små utlöpare, som med hastigt aftagande mäktighet till sist blifva endast några millimeter tjocka. Någon för blotta ögat synbar olikhet mellan dessa smala gångar och de mäktigare kan dock ej upptäckas, lika litet som någon förändring i materialets beskaffenhet vid sjelfva kontakten. Exempel på det ofvan nämnda förekomstsättet erbjödo diabasgångarne i en vid jernbansanläggningen blottad håll af gneis, belägen strax vester om Hyllstofta station, samt i bergen uti Rönneån vid Klippans pappersbruk.

Flertalet af de inom ifrågavarande område i dagen gående trappgångarna bestå af de småkorniga till finkorniga svarta varieteterna, och tillhöra den typ, som af *A. E. Törnebohm* blifvit benämnd kvartsdiabas eller »Kongadiabas»¹⁾, och som bland annat utmärker sig genom en ej obetydlig kvarts-mängd samt genom frånvaron af olivin och dess omvandlingsprodukter. Till denna typ höra diabasförekomsterna vid Bälinge eller Wedby å, der denna korsas af landsvägen till Wedby kyrka; W. om Ybbarp i Perstorps socken, NO. om Gustafsborg i samma socken, NO. om Kopparmöllan i Ö. Ljungby socken, en håll i torfmossen norr om W:a Sorrödssjön, S. om Oderljunga kyrka och sannolikt ännu flera.

Till »Hälleforsdiabasen» torde böra hänföras den trapp, som träffas vid landsvägen W. om Torups kyrka och vid Klippans pappersbruk. »Magnetitrika viriditpartier, synbarligen härstammade från olivin» (*Törnebohm*) i förening med andra afvikelser, särskilja denna diabas från den föregående.

Frisk augit och plagioklas samt olivin, ofta fullständigt omvandlad, och en i det hela doleritisk habitus är kännetecknande för diabasen från de förut omnämnde gångarna,

¹⁾ Se vidare härom *A. E. Törnebohms* afhandling: Om Sveriges viktigare Diabas- och Gabbro-arter. K. Vet.-Akad. Handl. B. 14. N:o 13.

S. och W. om Hyllstofta station, hvilken för öfrigt närmast öfverensstämmer med den grupp, som erhållit benämningen »Kinnediabas».

Diabasen är stundom mycket vittrad och oftast starkt förklyftad till mångkantiga, oregelbundna stycken. Om dess geografiska utbredning kan svårligen något bestämdt angifvas, enär markens jordbetäckning endast medgifver en ringa inblick i den fasta berggrundens beskaffenhet. Att döma af de på Söderåsen funna såväl fasta hållarna som de talrika lösa blocken af denna bergart, torde den här förekomma ganska allmänt.

I fast klyft är *basalt* funnen på trenne ställen, alla be- Basalt.
lägna i Riseberga socken, men temligen vidt skilda, så att något samband mellan de olika hållarna ej med säkerhet kan påvisas.

Vid det s. k. Juskushall (NNO. om Riseberga kyrka och halfvägs mellan Ö:a Sorröds sjön och Westrarpsjön) bildar basalten ett temligen stort och omkring 100 fot (30 m.) högt, delvis jordtäckt berg, som dock mot norr och nordvest eger en ganska brant sluttning. Den visar här en utpreglad pelarformig afsöndring, med 6 stundom endast 5 fullt utbildade, dock olika stora sidor.

Den andra fyndorten för denna bergart ligger strax NO. om Bonarps by. Basalten bildar här en mindre kupolformig bergkulle, uppstickande ur och på sidorna till större delen täckt af lösa aflagringar. Den pelarformiga afsöndringen är endast ofullständigt utbildad och en mångkantig förklyftning mest rådande. Likartadt är förhållandet med de mycket små och till större delen jordtäckta basaltkularne vid Storaryd, ONO. om Ö:a Sorrödssjön.

På alla de nu nämnda ställena är basalten af enahanda och typiskt utseende; den bildar nemligen en finkornig eller tät, fast och hård massa af svart färg. Olivin synes i vissa

partier vara mycket allmän (synnerligast vid Storaryd), zeolitarter deremot temligen sällsynta. Kolsyrad kalk i form af sprickfyllnad iaktogs uti basalten vid Juskushall.

Att döma af talrika större eller mindre stenar och block af basalt, som träffas flerstädes i sydvestra delen af Torups socken, torde denna bergart, ehuru dold af jordbetäckningen, äfven der finnas anstående, exempelvis i närheten af en mosse, SO. om Liahuset och SSW. om Attarps by; samt möjligen också omkring 1000 fot (297 m.) SO om Håkan-
torps mölla, äfvensom i sydsydostlig riktning från nämnde gård i närheten af sockengränsen; och slutligen vid St. Kampholma. På de båda sist anförda ställena äro dock basaltstenarna af ringa storlek och ej synnerligen talrika.

Mineral.

Utom de mineral, hvilka ingå såsom konstituerande beståndsdelar i bergarterna, hafva inom detta område anträffats *epidot*, temligen allmänt i jerngneisen, *svafvelkis* och *magnetkis* jemte *apatit* i dioritskiffern; små kristaller af *fluorit* i förening med epidot, på aflossningsytorna af jerngneis, uti den vid jernbansanläggningen blottade berghällen strax W. om Hyllstofta station. I den magnetitrika jerngneisen vid Forsmölla i Wedby socken uppmärksammades ett svart mineral, sannolikt *orthit*, och uti ett block af grofkristallinisk trapp äfvenledes ett, som befunnits vara *delessit*.

II. De lösa aflagringarna.

Block och stenar.

Redan i det föregående har omnämnts att stenar och block äro ytterst talrika, i synnerhet inom området för jökeltgrusets utbredning. De äro ofta tätt hopade och uppnå någon gång kolossal storlek. Bland platser anmärkningsvärda i detta hänseende må nämnas trakten SSW. om Moderöd i Färingtofta socken, W. om Björkarp i Riseberga

socken, O. om Bälingsjön i Oderljunga socken, NW. om Hjulhultet i Wedby socken, i närheten af Sjöbygget i Örkeljunga socken m. fl. ställen.

Det öfvervägande antalet af stenarna och blocken tillhöra den rödletta gneisen, på vissa lokaler dock diorit-skiffern. Vida underordnade äro de, som härstamma från diabas- och basaltbergen. Någon gång hafva stenar anträffats, som tillhöra formationer, hvilka numera ej finnas härstädes anstående, och således antingen utgöra kvarlefvor af nu förstörda bildningar, som en gång varit aflagrade i dessa trakter, eller ock hafva blifvit annorstädes ifrån hitförda med tillhjälp af inlandsis och jöklar. Dessa bergarter utgöras af olika slags sandstenar, ler- och alunskiffer samt flinta. Den sistnämnde, om ock jemförelsevis sällsynt, har dock den vidsträcktaste utbredningen. Den är nemligen ej bunden vid ett visst område, ej heller vid någon viss af de lösa aflagringarna, utan förekommer uti såväl jökelgrus och rullstensgrus som mosand och glaciärra. Den svarta varieteten uppträder hufvudsakligen i trakten närmast vester om Torups kyrka; den ljusgråa söder och vester om Oderljunga kyrka. Ett större stycke hvit flinta med försteningar (*Terebratula carnea?*) har tillvaratagits SSW. om sistnämnda kyrka. Den gråa och gulgråa flintan finnes företrädesvis inom kartområdets sydvestra del, såväl i jökellera upp på Söderåsen, som uti hvarfvig lera och mosand på slätten norr om nämnde ås.

Utom röda och gråa sandstenar, som med största sannolikhet härstamma från den kambriska formationen, hafva dylika tillhörande såväl Hörsandstenen som den kolförande formationens sandstenar påträffats, dock nästan uteslutande uti sand- och grusbildningarna på Ljungby- och Bonarps-hedar, äfvensom uti jökellera på norra slutningen af Söderåsen.

Af den siluriska formationens ler- och alunskifferar förekomma talrika fragmenter, dock hufvudsakligen uti lera,

sand och grus, inom kartområdets sydvästra del. Att döma af de fåtaliga försteningarne, torde åtminstone en del af dessa skiffrar tillhöra den tjockskifviga, hårda och svarta skiffer med *Orthis argentea* His., som är anstående i Fågelsångstrakten ¹).

Uti jökelleran S. om Mårtenstorp på Söderåsen finnes till samman med rundade block och stenar af kristalliniska bergarter från urformationen, sandstenar och flinta, keuperlera m. m., äfven en graptolitförande skiffer, som (enligt *G. Linnarsson*) kan hänföras till såväl den mellersta som öfre graptolitskiffern; dock äro försteningarne svårbestämbara.

De lösa aflagringar, som för öfrigt här förekomma äro jökelgrus (krosstensgrus), rullstensgrus, glacialsand och glaciallera (hvarfvig lera och hvarfvig mergel), mosand (terrassand), svämmlera och svämsand, gytja och torfbildningar samt sjö- och myrmatlner.

Jökelgrus.
(Kross-
stensgrus.)

Jökelgruset eger en högst betydlig utbredning, enär det går i dagen inom större delen af ifrågavarande område, och i de flesta fall äfven finnes utbredt under de öfriga lösa aflagringarna. Det är i allmänhet hopadt i stora massor, som bilda mer eller mindre höga kullar af vexlande, oftast oregebunden form, och bildar endast undantagsvis jemna och släta fält, såsom t. ex. inom sydöstra delen af Örkelljunga socken och SO. om Blaholma i Röke socken.

Om ock jökelgruset är i hög grad karakteristiskt och af en omisskännelig likhet inom vidt skilda områden, kunna dock i de flesta fall vissa skiljaktigheter spåras, hvilka ej endast äro beroende på en olikhet i färg. Man har derfor sålunda kunnat särskilja bottengrus eller bottenmorängrus

¹) Anteckningar från en resa i Skånes Silurtrakter år 1874, af *G. Linnarsson*. Geol. Fören. i Stockholm Förh. B. 2. sid. 260.

och det egentliga krosstensgruset eller ytgruset. Det förstnämnda kännetecknas af sitt hårdt packade tillstånd, sin rikedom på ett fint bergartsmjöl af stundom något lerig beskaffenhet, samt de väl rundade och ej sällan med glacierrepor försedda blocken och stenarne. Mäktigheten är vanligen mycket betydlig, och detta mer eller mindre ljusgråa grus torde här, åtminstone i allmänhet, hvila omedelbart på den fasta berggrunden. Det andra slaget eller det egentliga krosstensgruset eger deremot vanligen en ringa mäktighet, sällan uppgående till mer än några få fot, och betäcker i de flesta fall bottengruset. Stenarne och blocken — till öfvervägande mängd skarpkantiga eller endast kantstötta och ej försedda med glacierrepor — omgifvas af eller hvila på ett mer eller mindre fint grus eller fin sand med ringa sammanhang, och nästan alltid af rödbrun eller gulbrun färg. I bottengruset är stundom en viss bankning äfvensom smärre skiktade aflagringar af sand och grus ingalunda sällsynta¹⁾, men något motsvarande har ej iakttagits hos det egentliga krosstensgruset.

Ehuru bottengruset i regeln är täckt af det yngre krosstensgruset inträffar dock ofta att det går i dagen. Det bildar i så fall en bördig åkerjord och är icke i samma grad som det senare besväradt af stenar och block. Bland dylika lokaler må nämnas trakterna SW. om Perstorps kyrka, S. om Blekemossa gästgifvaregård, S. och SW. om Moderöd i Färingtofta socken, sydvestra delen af Oderljunga socken, några ställen inom Röke socken, inom östra delen af Örkeljunga socken o. s. v.

Endast undantagsvis är jökelgruset i så hög grad ler-^{Jökellera.} blandadt att benämningen *jökellera* kan tillerkännas det samma. Om man frånser några sådana förekomster på Söder-

1) Se vidare härom: Några iakttagelser öfver glaciala bildningar i norra Skåne, af *Axel Lindström*. Geol. Fören. i Stockholm Förh. Band II. sid. 196.

åsen (hvarom mera här nedan), så torde öfriga härstädes iakttagna fyndorter för jökellera hufvudsakligen inskränka sig till följande: S. om Attarp i Torups socken, nära Hultet i samma socken, NW. om Smedjeryd i Riseberga socken, O. om Gufvarp i Färingtofta socken, O. om Hönsholma i Perstorps socken, NNO. om Röke kyrka, jemte några få andra af än ringare betydelse.

På grund deraf att jökelgruset, med några få undantag, nästan uteslutande synes vara bildadt af urformationens kristalliniska bergarter, är sannolikt den i gruset förekommande lerhalten till väsendtlig del att tillskrifva inblandning af en kaolinartad lera, uppkommen genom, åtminstone till en del på stället försiggången, vittring af fältspatrika bergarter. Kaolin. Verklig *kaolin*, ehuru oftast i hög grad förorenad af inblandade stenar, grus m. m., har endast på ett par ställen uppmärksamrats. Invid häradsgränsen, WSW. om Hultet i Torups socken, är nemligen jökelgruset bemängdt med en ljusgrå kaolinartad lera, som närmare jordytan innesluter talrika större och mindre stenar af olika bergarter, deribland några delvis kaoliniserade gneisstycken och åtskilliga stycken af bergkristall. Men på 8—10 fots (2,4—3 m.) djup vidtager en ganska hvit kaolin, som emellertid synes här ega en ringa mäktighet, enär inom kort möter dels en grå lera, dels lerigt grus och sand, som på 14—15 fots (4,2—4,5 m.) djup från jordytan icke blifvit genomträngd. Flerstädes i närheten finnes äfven kaolin, ehuru förekomsten af stenar i förening med massans hårdt packade tillstånd hindrar ett djupare nedträngande med vanligt jordborr. Enligt en på stället erhållen uppgift skall ej långt från nämnde plats en ljusgrå lera fortfara ännu på 20 fots (6 m.) djup från ytan.

En annan fyndort för kaolinartad lera är belägen NNO. om Röke kyrka, utmed vägen till Harastorp. Större delen af denna lera är dock temligen mörkt röd samt rik på glimmerfjäll, blott mer eller mindre tjocka ränder bestå af en gulhvīt något plastisk lera.

Söder om Attarp i Torups socken finnes en i öfversta lagren grågul och mot djupet gråblå jökellera, med inblandning af kolsyrad kalk i form af små kristalliniska korn af hvit färg, sannolikt härrörande från kalkspat¹⁾. Enär leran var ovanligt hårdt packad lemnade borrningen endast ofullständiga upplysningar.

Af större intresse äro de fyndorter för jökellera, som flerstädes på Söderåsen blifvit uppmärksammade. Med ledning af de bergartsfragmenter som, åtminstone på en af dessa fyndorter, S. om Mårtenstorp, anträffats, är man berättigad antaga att siluriska bildningar verksamt bidragit till denna leras uppkomst. Sydvest om Svenstorp kunde man inom vissa partier af den samma skönja en mycket tydlig hvarfvighet, som tilläfventyrs antyder, att dessa utgöra delar af en glacialleran mycket liknande diluvial- eller preglaciallera, som sannolikt ursprungligen varit aflagrad på slätten norr om »åsen».

Äfven på några andra ställen uppe på Söderåsen har jökellera anträffats, såsom SO. om Haghult, strax norr om Drakesholm, NO. om Holmahus; på alla dessa ställen i större eller mindre grad uppblandad med stenar och block af kristalliniska bergarter från urformationen, äfvensom med basalt, flinta, sandstenar från den kolförande formationen o. s. v. En temligen stor halt af kolsyrad kalk (1,04—7,53 procent), som dock ej alltid är likformigt fördelad, gifver åt denna lera en stor betydelse såsom jordförbättringsmedel. Enär den allestädes är täckt af mer eller mindre mäktigt vanligt krosstensgrus, och de hittills påträffade fyndorterna ligga långt från hvarandra, saknas ej skäl till det antagandet, att jökelleran här eger en ganska vidsträckt utbredning och att nya fyndorter därför framdeles skola anträffas.

¹⁾ Om en dylik förekomst af kalkspatsstycken i kaolinblandad jökellera, se: Beskrifningen till geol. kartbladet »Hessleholm», sid. 28.

Det egentliga krosstensgruset har ingenstädes befunnits hålla kolsyrad kalk i skönjbar mängd och ytterst sällan varit lerblandadt. Deremot synes halten af jernoxidhydrat, hvilket åt gruset meddelar en mer eller mindre starkt röd eller rödbrun färg, i allmänhet vara ganska betydlig. Grus med intensivt röd färg, i hög grad liknande vanlig rödfärg, och med myrmalmsbildningar, har uppmärksammats SO. om Blaholma i Röke socken, N. och NW. om Skälleberga i Riseberga socken m. fl. ställen.

Att ytgruset stundom är mycket rikt på stenar och block har redan i det föregående blifvit påpekadt, och är detta i all synnerhet förhållandet med trakterna kring Brekille i Össjö socken.

Rullstens-
grus.

Med ovanligt stor utbredning och mäktighet förekommer *rullstensgruset* inom skilda delar af ifrågavarande område. I stort sedt skulle dess uppträdande kunna förliknas vid mäktiga strömmar af rullstensgrus, som gå fram mellan och delvis äfven öfver krossgrushöjderna, än med en stor bredd, än afsmalnande, stundom alldeles afbrutna af i vägen liggande krossgrushöjder eller i smala sprickdalar utsinade, men sedan åter uppträdande med stor mäktighet och, om de lokala förhållandena det medgifvit, utbredda till vidsträckta, småkuperade rullstensfält.

Det bildar dels väl utpreglade åsar af stundom betydlig längd och höjd, dels mer eller mindre höga och branta kullar af åslik eller konisk form. I senare fallet ligga dessa kullar ofta tätt intill hvarandra och gifva upphof till i större eller mindre grad kuperade marker.

De typiska ryggarne äro på sidorna stundom begränsade af jökelgrus; i så fall är gränsen mellan de olika bildningarna vanligen ganska skarp, och åsarne kunna med lätthet följas på kartan, der de motsvaras af rullstensgrusets beteckning; om deremot, såsom ofta inträffar, sjelfva åsryggen äfven begränsas af rullstensgrus, kan dess förlopp

ej af kartan inses (enär denna saknar terrängbeteckning), utom då dytorf eller mosand i någon större utsträckning omgifver de samma.

Åsarnes relativa höjd är mycket vexlande äfven inom en och samma åssträckning; den är stundom rätt betydlig och uppgår någon gång till mer än 70—80 fot (21—24 m.) öfver den nedanför liggande marken. Exempel härpå erbjuda trakterna N. och SW. om Torups kyrka, SW. om Algustorp i Röke socken, NO. om Bjersgård i Gråmanstorps socken m. fl. ställen.

De från andra delar af Sverige kända, flerstädes så ofta förekommande, företeelserna af hufvudåsar och biåsar, parallela åsryggar, åsknutar, åsgropar och åsgrafvar, på mångfaldigt sätt slingrande åsar o. s. v. äro äfven här vanliga, men erbjuda intet särskildt anmärkningsvärdt och kunna i de flesta fall inhemtas af kartan¹⁾.

Åsarnes material är i allmänhet ej, särdeles i de yttre lagren, väl sorteradt, enär finare och gröfre sand och grus ej sällan äro blandade med de större och mindre rullstenarne. Men ju djupare man nedtränger uti åsens inre, desto fullständigare äro dessa skilda åt; sand och grus af olika finhetsgrad påträffas här ofta, med såväl konkordant som diskordant lagring. Den öfverliggande oskiktade grus- och stenmassan kan stundom ega en mäktighet af ända till 20 fot (6 m.), och lagrad sand alldeles saknas. Stenarne äro i allmänhet temligen väl rundade och ega en mycket vexlande storlek af ända till flera kubikfots rymd. Om de ock vanligen ligga utan någon inbördes ordning, har dock någon gång iakttagits, att de stora rullstenarne inom någon del af en åssträckning kunnat vara förherskande i förvånande stor mängd, under det att inom en annan de hufvudstora varit öfvervägande o. s. v. Kantiga stenar och block, som undan-

¹⁾ En närmare redogörelse för motsvarande förhållanden i en tillgränsande trakt af Skåne lemnas i Beskrifning till kartbladet »Hessleholm».

tagsvis påträffas inuti åsarne, äro ingalunda sällsynta på deras yta och åtföljas stundom af krosstensgrus. De rullstensbildningar, som äro belägna i närheten af högt uppstigande krossgruskullar, äro emellertid oftare belamrade med dylika kantiga block än andra som omgifvas af lågt liggande krossgrusmarker, och de höga åsarne oftare än de låga. Denna iakttagelse kan lätt göras, der dessa båda slag af åsar äro belägna tätt intill hvarandra, t. ex. NO. om Bjersgård och flerstädes i närheten af Torups kyrka. På de kuperade rullstensfälten förekomma likaledes någon gång kantiga stenar och block, ofta åtföljda af ett krossgruslikt material, och likheten med vanliga krossgrusmarker är under sådana omständigheter ganska stor. På större eller mindre djup under jordytan finnes dock ett typiskt rullstensgrus med väl rundade stenar i förening med lagrad sand och grus. Exempel på sådant förekomstsätt erbjuda trakterna NO. och O. om Gustafsborg i Perstorps socken, i närheten af Stidsvik i Ö:a Ljungby socken m. fl. ställen.

Rullstensgruset hvilar dels på fasta berggrunden, dels och oftare på jökलगrus, antingen omedelbart på detta eller ock med ett mellanliggande mer eller mindre mäktigt lager af hvarfvig sand.

Det material, hvaraf gruset består, är nästan uteslutande bildadt af urformationens bergarter, och af dessa utgör jerngneis den vida öfvervägande delen. Endast undantagsvis äro kambriska och möjligen äfven yngre sandstenar, äfvensom smärre stycken af flinta, synliga. Någon halt af kol-syrad kalk finnes dock icke.

En egendomlig rullstensbildning, utan åtföljande grus eller sand, torde förtjena att här omnämnas. I den vinkel, som bildas af ett par höga och branta åsar, belägna WSW. om Oderljunga kyrka och NNO. om Toarps by, finnes nemligen på bottnen af den mot söder öppna åsgropen en större och som det synes särdeles mäktig anhopning af stenar och block, af hvilka de största torde uppgå till mer än 100

kubikfots (2,6 kub.-meter) rymd. Denna samlings hela längd är inemot 200 fot (59 m.) och bredden omkring 120 fot (36 m.). I nordvestlig rigtning härifrån vidtager på omkring 1000—1500 fots (297—445 m.) afstånd en högt belägen krossgrusmark. — En liknande, ehuru ej så storartad bildning, förekommer uti en åsgrop norr om Hyltemossa och ej långt från gränsen mellan Perstorps och Färingtofta socknar.

Till sist bör med några ord vidröras de här befintlige åsarnes rigtning. Inom kartområdets norra, nordöstra och östra del är rullstensgrusets hufvudmassa utbredd från NO. till SW. eller i hufvudsaklig öfverensstämmelse med refflorna, men i sydvestra och vestra delen inträder en böjning åt vester. Att rigtningen der blifvit allt mer och mer påverkad af den höga Söderåsen synes otvifvelaktigt, och en ytterligare bekräftelse härpå erbjuda de åsryggar, hvilka strax norr om »åsen» uppsticka utur den härstädes mäktiga aflagringen af sand och lera. Dessa åsryggar äro nemligen parallela med Söderåsen, d. v. s. sträcka sig från sydost till nordvest, men ju längre man kommer norr ut från Söderåsen, desto mera förminskas dennes störande inverkan, och åsarne få ett vestligare och sydvestligare förlopp. Att lokala förhållanden dessutom på flera andra ställen gjort sig gällande vid rullstensgrusets aflagring och att åsarnes rigtning således mångenstädes afviker från reffloras, framgår med tydlighet af kartan.

Glacialleran (Yoldialera) har sin största utbredning och mäktighet i Rönneåns dalgång, från gränsen mellan Norra och Södra Åsbo härader i nordvestlig rigtning till kartområdets vestra gräns, och sedan utmed denna upp till Boarp. Mäktigast torde den vara mellan Sönnarslöf och Åby samt går här nästan öfverallt i dagen. Både öster och vester derom öfverlagras den af mosand, som på Sönnarslöfs-slätten och Åby-slätten har en temligen likformig mäktighet. Efter all sannolikhet bildar glacialleran här ett sammanhängande

Glacial-
lera.
(Hvarfvig
lera och
hvarfvig
mergel.)

lager, som torde sträcka sig åtminstone till närheten af Bjärahus och derifrån i sydlig riktning nedåt Järbäck. Mot söder och i ännu högre grad mot öster tilltager mosandens mäktighet; leran går sålunda sällan i dagen och torde dessutom här förekomma endast på enstaka smärre områden, enär rullstensgrus oftast vidtager direkt under mosanden. De östligast och på samma gång högst öfver hafvet belägna punkter (150—160 fot [45—48 m.]), på hvilka glaciallera anträffats, äro kring Sorrödssjöarna, t. ex. vid Nybo och vid Torsjö. Till samma höjd öfver hafsytan når glacialleran i trakten norr och öster om Ö. Ljungby kyrka samt eger åt detta håll en något mindre utbredning än de sammanhängande mosandsfälten.

Glacialleran utgöres öfverst af hvarfvig lera, hvars mäktighet växlar mellan 2—11 fot (0,6—3,3 m.), men i allmänhet torde kunna antagas till 4—5 fot (1,2—1,5 m.). Derunder vidtager den hvarfviga mergeln, oftast med mycket skarp gräns, hvilken dock merendels endast med tillhjälp af kemiska agentier kan påvisas. Smärre sandlager finnas mångenstädes såväl på gränsen mellan, som inom leran och mergeln. I allmänhet är hvarfvigheten mycket tydlig och visar sig nästan ända upp i ytan, ifall leran går i dagen, samt vidtager genast, i händelse mosand ligger såsom ett skyddande täcke deröfver. I en mergelgraf, nordost om St. Björket i Riseberga socken, äro lagren på ett visst djup under jordytan högst oregelbundet hopböjda, förvridna och skrynkade; något som äfven på några andra ställen befunnits vara fallet. Såväl leran som mergeln är på ringa djup under jordytan gulgrå, på större blågrå.

Marlekor hafva träffats i de flesta mergelgrafvar, och smärre stycken af undersiluriska skiffrar äfvensom flintbitar äro stundom synliga. Mergeln torde sålunda hafva erhållit sin kalkhalt från såväl den siluriska som från kritformationen.

I glacialleran hafva dessutom stundom påträffats stenar tillhörande urberget, dock äro dessa vanligen ganska små,

endast på ett ställe, vid Fastarp i Ö. Ljungby socken, hade de ett människohufvuds storlek samt lågo 5 fot (1,5 m.) djupt i leran.

Mergelns underlag har endast på jemförelsevis få ställen kunnat iakttagas. På högre nivå har detta visat sig bestå af jökелgrus eller rullstensgrus, någon gång af *glacialsand*, vanligen af ringa mäktighet; på lägre nivå torde dock sådan sand mera allmänt förekomma. Endast i sällsynta fall har mergeln befunnits öfverlagrad af *glacialsand* eller mosand i stället för hvarfvig lera, t. ex. SW. om Kopparmöllan i Ö. Ljungby socken, NO. om Öfvarp i samma socken och på några få andra ställen.

Glacial-
sand.

På större eller mindre afstånd från omgifvande krossgrushöjder är glacialleran eller den henne öfverlagrande mosanden stundom täckt af stenar och block jemte jökелgrus. Ehuru detta kan nå en tjocklek af 1—3 fot (0,3—0,9 m.), lider ej tvifvel, att det nedsköljts eller nedrasat från de omgifvande höjderna, sannolikt genom vågsvallet vid landets höjning.

Den *postglaciala sanden* eger sin största utbredning och mäktighet inom de på ringare höjd öfver hafvet belägna trakterna, således inom Rönneåns dalbäcken och tillgränsande områden, men kan för öfrigt följas till närmare 400 fots (119 m.) höjd öfver nuvarande hafsytan. I senare händelsen uppträder sanden alltid i förening med rullstensgrus, och är oftast mer eller mindre blandad med rullstenar. Stora sammanhängande mosandsaflagringar äro förnämligast till finnandes norr och öster om Söderåsen, samt bilda här dels temligen jemna och släta fält, om underlaget utgöres af marina leror, dels mer eller mindre kuperad mark, om rullstensgrus sedan vidtager. Exempel på det förra förekomstsättet erbjuda större delen af Åbyslätten, sandslätten NW. och SO. om Forsby, en del af Bonarps hed; på det

Mosand.
(Terras-
sand.)

senare åter delar af Ljungby hed och trakten kring Riseberga kyrka med flera ställen.

Utmed några af de större vattendragen uppträder sanden stundom terrassformigt. Åarna hafva nemligen skurit sig djupt ned i de lösa aflagringarna, der dessa utgjorts af sand eller lera, och af dessa bildningar blott kvarlemnadt mer eller mindre tydliga afsatser. Ett par höga och mot norr branta terrasser, jemnlöpande med Söderåsen och sannolikt delvis bildade genom hafvets inverkan, förekomma i trakten mellan Sönnarslöf och Söderåsen.

Mosandens mäktighet är såsom vanligt i hög grad vexlande och stundom högst betydlig, uppgående till 30 fot (9 m.) och derutöfver, såsom sydost om L:a Herrevadskloster, sydost om Bjersgård m. fl. ställen.

I de öfre lagren är mosanden vanligen röd eller rödbrun samt stundom rik på jernoxidhydrat, som bildat större eller mindre stycken af myrmalm och någon gång sammankittat sand, grus och småsten till grofkornig sandsten eller konglomerat. Mindre korn af magnetit visa sig särdeles ofta uti mosanden, likasom äfven uti rullstensåsarnes sand, och finnas stundom aflagrade såsom smala ränder, hvilka bidraga att öka sandens tydliga skiktning. Endast i ytan eller på ringa djup träffas stundom inblandade stenar; mot djupet tilltager sanden i finhet och blir vanligen ljusgul eller ljusgrå.

Någon märkbar mängd af kolsyrad kalk har ingenstädes uppmärksamrats i mosanden, ett förhållande som torde häntyda derpå, att endast urformationens kalkfattiga bergarter gifvit upphof till den samma, om ock fragmenter från yngre formationer någon gång kunna påvisas; äfven sandens mineralogiska sammansättning synes bekräfta detta antagande.

Svämlera
och svämsand.

Utmed några af de större vattendragen och aflagrade vid dessas öfversvämningar uppträda *svämlera* och *svämsand*, dock endast med obetydlig utbredning. Oftast äro de blan-

dade med hvarandra och derjemte förorenade af gytja och dytorf, af hvilken sistnämnda bildning de stundom alldeles täckas. De utgöra ej sällan bördiga ängs- och odlingsmarker, hvilka dock understundom besväras af öfverflödig väta samt af öfversvämningar höst och vår.

Någon nämnvärd halt af kolsyrad kalk har ej påträffats i de alluviala bildningarna. En kalkhaltig sand förekommer visserligen i botten af en mosse, OSO. om Gufvarp i Färingtofta socken, men kalkhalten härrör möjligen från söndergrusade snäckskal. Ingenstädes har emellertid snäckgytja blifvit iakttagen, och molluskfaunan är i dessa trakter ytterst fattig till så väl arter som individer.

Ehuru *gytja* på intet ställe går i dagen, är den likväl Gytja. allmän härstädes. Under torfven i de flesta myrar och mossar utbreder sig nemligen ett mer eller mindre mäktigt lager deraf, hvilket dock endast undantagsvis uppnår en tjocklek af 1—2 fot (0,3—0,6 m.) En vida betydligare ännu pågående gytjebildning, af grågrön färg, eger rum på Storsjöns botten samt har vid undersökning befunnits hafva en mäktighet af ända till 16 fot (4,8 m.) och täckes af 8—10 fots (2,4—3 m.) djupt vatten. Denna gytja, hvilken dock är af ytterst lös beskaffenhet, torde möjligen ega värde såsom bädgytja, enär den synes vara mycket fri från inblandad lera och sand.

En betydlig del af de i dagen liggande lösa aflagrins-Dytorf och mosstorf.garne utgöres af *dytorf* och *mosstorf*, hvilka företrädesvis hvila på jökелgrus eller rullstensgrus och blott till en ringa del på lera eller sand. Att en jemförelsevis mycket stor del af ifrågavarande område består af dessa bildningar, äfvensom att stora sammanhängande myrar och mossar ofta förekomma, framgår af följande medelst polarplanimeter å kartan verkställda arealuträkningar. Den sammanlagda arealen af myrar, mossar och kärr uppgår till omkring 30618 tunnland

(15116 hekt.) eller 1,323 qv.-mil (151,1 qv.-kilom.), således till 22,86 procent af hela ytarealen; Rågmyren med dess närmaste förgreningar utgör 1476 t:d (728,6 hekt.), Köpingsmyr 319 t:d (157,5 hekt.), mossen SW. om Perstorps kyrka 536 t:d (264,6 hekt.), största mossen på gränsen mellan Örkelljunga och Oderljunga socknar 937 t:d (462,5 hekt.), största mossen mellan Oderljunga och Wedby socknar 948 t:d (468 hekt.), mossen N. och W. om W:a Sorrödssjön 635 t:d (313,5 hekt.) o. s. v.

I fråga varande bildningar äro af stor betydelse med hänsyn till det brännmaterial de lemna, hvilket eger en vidsträckt användning, enär skogen är antingen mycket medtagen eller på vissa trakter till och med fullkomligt saknas. Såsom en välbehöflig och allt mer och mer anlitad tillökning i den till odling lämpliga marken ega de äfven ett högt värde. För detta ändamål egna sig företrädesvis de mindre mossarna, i hvilka torfven merendels är väl förmultnad och genom nedslammade ler- och sandpartiklar äfven rikare på mineralbeståndsdelar. I de stora myrarna och stundom äfven i några af de mindre mossarna är torfven, såsom till öfvervägande del bildad af hvitmossa (*Sphagnum*), i allmänhet illa förmultnad och af ringare värde, såväl till brännmaterial som odlingsmark, än uti de mindre och grundare, i hvilka den uppkommit af flere olika slags kärrväxter.

Torfvens mäktighet är i de flesta mossar ganska stor och uppgår understundom till 28 fot (8 m.) och derutöfver ¹⁾.

De vidsträcktare, hufvudsakligen af mosstorf bestående, myrarna och mossarna äro vanligen endast glest bevuxna med martallar, men på de mindre och bättre förekommer ofta en temligen rik träd- och buskvegetation. I såväl de

¹⁾ För erhållande af fullständigare upplysningar i detta hänseende hänvisas till kartan, på hvilken det i mossarna iakttagna djupet finnes utsatt. Ett plustecken (+) efter en djupsiffra antyder att torfvens mäktighet öfverstiger det antal fot som siffran utvisar.

större som de mindre är det mycket vanligt att påträffa trädrötter, grenar och stundom hela stammar af fur och björk, men äfven ofta af ek, äfvensom talrika trädstubbar stående i flera hvarf, det ena ofvanpå det andra.

Torfven hvilar vanligen på ett föga mäktigt lager af gytja och denna då stundom på svämbildningar, men oftast på samma underlag som det, hvilket i mossens omedelbara granskap går i dagen.

För att i någon mån lemna en ledning vid bedömandet af torfvens värde såsom brännmaterial eller till odlingsmark meddelas här resultaten af några analyser af torf från skilda lokaler.

	Hygro-	Gaser.	Kol.	Aska.
	skopisk fuktig- het.			
	%	%	%	%
Krögers mosse, Torups socken	13,30	51,51	34,01	1,18
Mossen OSO. om Hissmossa, Torups socken	13,37	54,66	29,09	2,88
d:o S. om Avenboke, d:o d:o	13,44	49,56	35,91	1,09
d:o NW. om L:a Pålstorp, d:o d:o	13,36	49,75	35,93	0,96
d:o SW. om Svenstorp, d:o d:o	13,40	45,46	39,67	1,47
Rågmyrens östra del, Hörja socken	8,39	59,01	31,91	0,69
Stor mosse SO. om Blekemossa, Perstorps socken	13,61	53,68	31,88	0,83
Mossen N. om. Ebbarp, d:o d:o	13,51	48,64	36,72	1,13
d:o vid Ybbarp, d:o d:o	12,29	49,68	31,23	6,80
Svalmossen, Norra Rörums socken	14,58	48,81	35,46	1,15
Stor mosse N. om Bjerröd, Färingtofta socken	14,25	53,78	30,98	0,99
Mossen NW. om Panteröd, Wedby socken	12,88	47,55	36,84	2,73
Stor mosse på gränsen af Oderljunga och Wedby socknar	14,49	50,17	33,31	2,03
d:o d:o W. om Linnetofta, Wedby socken	13,62	48,39	37,08	0,91
Mossen W. om Fogdegården, d:o d:o	10,04	48,57	34,65	6,74
Stor mosse N. om Hvarshult, Oderljunga socken	14,04	50,20	34,84	0,92
d:o d:o SO. om d:o, d:o d:o	14,11	49,70	34,07	2,12
d:o d:o SW. om Oderljunga kyrka	15,11	50,51	33,62	0,76
d:o d:o NW. om Årröd, Rya socken	12,96	50,00	35,76	1,28
Mossen SW. om Storaryd, Riseberga socken	14,85	52,31	31,49	1,35
d:o SW. om Broröd, d:o d:o	10,25	48,27	39,49	1,99
d:o O. om Forsby, Sönnarslöfs socken	8,29	53,63	33,05	5,03

Sjö- och
myr-
malmer.

Den allmänna förekomsten af jernföreningar, såväl i de fasta som i de lösa aflagringarne, är redan i det föregående påpekad. Dessutom är det vatten, som flyter till och från mossarne och kärren, ofta starkt jernhaltigt, men endast undantagsvis har jernet i form af *sjö-* och *myrmalmer* hopat sig till större nämnvärda massor. Sjömalmer äro visserligen anträffade i flera af de små sjöarne, i synnerhet inom Perstorps och Torups socknar, men försök att något fullständigare utröna malmtillgångarna eller att tillgodogöra dem för praktiskt behof äro, så vidt känt är, ej ännu gjorda. Den i sjöarne pågående gytjebildningen torde äfven försvåra malmens åtkomst.

Ännu mindre värde eger myrmalmen, enär den vanligen finnes endast i obetydlig mängd och på spridda ställen.

Berg- och
jordarter-
nas an-
vändning.

De få antydningar om berg- och jordslagens praktiska tillgodogörande, som i det föregående blifvit gjorda, torde här med några ord böra fullständigas.

Den del af urformationen, som inom ifrågavarande område är den förherrsande, hyser lika litet några nämnvärda malm- och kalklager som några i industrielt hänseende viktiga stenslag. Undantag härifrån göra visserligen fältspat och kvarts, för så vidt dessa mineral förekomma utsöndrade i större mängd och af tillräcklig renhet. Vid de hittills kända pegmatitförekomsterna är detta emellertid icke händelsen ¹⁾.

1) Det i *Carl von Linnés* Skånska Resa år 1749 pag. 373 omnämnda glasbruket, vid Gustafsborg i Perstorps socken, är sedan mer än 100 år nedlagdt. »Detta glasbruk bestod af en skön glashytta och en stor hop torp, där arbetarena bodde. Här förfärdigas alt glas i Skåne, som är vackert och säljes vida. Sanden till glaset hämtas ett par mil derifrån.» Någon upplysning om platsen, hvarifrån quartssanden tagits, stod nu ej att erhålla. Af flera skäl torde man såsom ganska sannolikt kunna antaga, att råmaterial för glastillverkningen äfven erhållits från de talrika

Med undantag af några tegelbruk och en ringa lerkärlsfabrikation finnas inga industriella anläggningar grundade på här befintligt råmaterial. Tegel tillverkning bedrifves vid Wetteinge i Ö. Ljungby socken, vid Klippan samt vid Nybo i Riseberga socken. Den hertill använda hvarfviga leran och mergeln är af mycket tjenlig beskaffenhet, dock understundom förorenad af marlekor och dylika starkt kalkhaltiga konkretioner. Den årliga tillverkningen är naturligtvis ganska vexlande och uppgafs utgöra vid Wetteinge omkring 180,000 st. murtegel och 420,000—560,000 st. rörtegel af flera olika dimensioner; vid Klippan omkring 400,000 st. murtegel (som dock för närvarande användas för egendomens eget behof); och vid Nybo omkring 50,000—100,000 st. murtegel.

Såsom kulturjord eger emellertid den hvarfviga leran en vida större betydelse. Särskildt är den hvarfviga mergeln ett värderikt och mycket användt jordförbättringsmedel för lera, samt i synnerhet för mosand, beroende dels på densamma stora halt af såväl kolsyrad kalk och fosforsyra som kali m. fl. ämnen, dels äfven på dess i fysikaliskt hänseende gynnsamma verkningar.

Såsom ledning för bedömandet af mergelns kemiska sammansättning meddelas här resultaten af några partiella bestämningar:

	a.	b.	c.	d.
Kolsyrad kalk	12,65 %	10,91 %	8,18 %	1,46 %
Fosforsyra	0,143 %	0,153 %	0,163 %	0,174 %

a) från lergrafven vid Wetteinge tegelbruk, Östra Ljungby socken; b) från trakten SO. om Gråmanstorps kyrka; c) från Klippans tegelbruk; d) från trakten SW. om Kopparmöllan i Östra Ljungby socken; mergeln är här af ringa mäktighet och utkilar inom kort mot krossgrushöjderna.

Samma betydelse såsom jordförbättringsmedel eger den i det föregående omnämnda kalkhaltiga jökelleran, om ock

block af temligen ren quartz, som finnas kringspidda hufvudsakligen inom sydvästra delen af Torups socken.

Qvarblifven aska m. m. d. från den forna glashytan har på senare åren med fördel börjat användas såsom jordförbättringsmedel.

dess halt af kolsyrad kalk och fosforsyra är mera vexlande på skilda lokaler och äfven inom skilda delar af samma lertag.

Den kemiska bestämningen af dessa jökellerans beståndsdelar har gifvit följande resultat:

	<i>a.</i>	<i>b.</i>	<i>c.</i>
Kolsyrad kalk.....	11,79 %	7,53 %	1,04 %.
Fosforsyra	0,1 %	0,094 %	0,06 %.

a) borrfprof, från 6—8 fots (1,8—2,4 m.) djup, från trakten S. om Attarp och O. om Liahuset i Torups socken; b) NO. om Fernbergahus och c) från Drakesholm; de båda sistnämnda på Söderåsen.

Ehuru jökelgruset, både genom sin mekaniska och kemiska sammansättning, är mycket tjenligt såsom odlingsmark, försvåras eller till och med omöjliggöres odlingen genom den stora mängden af block och stenar, som esomoftast ej endast betäcker det sammas yta utan äfven förekommer i dess inre. Ej obetydliga rymder äro emellertid redan vunna för odlingen och lemna i allmänhet ganska tillfredsställande skördar. Under torra somrar lida dock växterna allt för mycket af torka, synnerligast på de mera kuperade och högre belägna trakterna. Myllhalten är i allmänhet ringa, men torde med obetydlig kostnad kunna ökas, enär tillgång på närbelägen dytorf sällan saknas. Jökelgrusets halt af fosforsyra synes vara temligen ringa, enär ett prof från trakten O. om Heljalt i Oderljunga socken innehöll endast 0,015 proc. (grusets halt af finjord 44,32 proc.) och från trakten närmast W. om Bjerröd, Färingtofta socken, 0,011 proc. (finjorden 44,45 proc.)

Emedan det fina bergartsmjöl, från hvilket växterna företrädesvis hemta sin näring, och som gör jökelgruset i så hög grad tjenligt till kulturjord, till största delen saknas hos rullstensgruset, är detta senare föga användbart för odling, så mycket mindre som det i allmänhet är aflagradt

i mer eller mindre sluttande kullar och åsar, således allt för mycket genomsläppande för vattnet.

Både jökelsgruset och rullstensgruset lämpa sig synnerligen väl och stundom nästan uteslutande till skogbärande mark. Företrädesvis bok men äfven öfriga löfträd samt furgå väl till och lemna vackra och värdefulla skogsparker. Fullkomligt kalhuggna trakter, stundom af stort omfång, förekomma dock ofta och fordra en af människan befrämjad återväxt för att ånyo blifva skogbärande.

Mosanden är såsom odlingsmark af mycket olika beskaffenhet äfven inom temligen närbelägna områden. Visserligen synes den mineralogiska sammansättningen vara temligen likartad och kan i allmänhet betecknas såsom ganska tjenlig för ifrågavarande ändamål¹⁾, men af lika väsendtlig betydelse är sandens finhetsgrad och i synnerhet dess mäktighet. Såvida lera vidtager på ett ej allt för stort djup, har sanden en ganska stor vattenhållande förmåga och öfverträffar naturligtvis härutinnan högst betydligt den, hvars underlag utgöres af grus, synnerligast rullstensgrus. Det förra är händelsen inom nordvestra delen af Rönneåns dalgång, det senare inom den sydöstra, ehuru en tjenlig kultur äfven här kan väsendtligen förbättra den sten- och grusblandade jordmånens i sig sjelf mindre gynsamma beskaffenhet.

Ett betydande och ännu ej till fullo uppskattadt värde såsom odlingsmark ega de vidsträckta och inom kartområdet temligen likformigt fördelade torfbildningarna. Om ock de flesta af de större myrarna och mossarna äro mindre tjenliga såsom åkerjord, enär den på mineralbeståndsdelar fattiga

1) I ett prof af mosand från trakten SO. om Östra Ljungby uppgick halten af fosforsyra till 0,074 proc. Sandprovets halt af finjord uppgick till 39,22 proc.

mosstorfvén i dem är förherskande ¹⁾, äro dock tillgångarna på godartad dytorf mycket stora, men endast till en ringa del och egentligen först på senare tider tillgodosedda. Den jemförelsevis obetydliga utsträckning, som mossodlingar hittills erhållit, är hufvudsakligen att söka uti svårigheterna af en fullt tillräcklig torrläggning, och hvaraf åter följer grödans försenade mognad samt deraf härflytande fara att skadas af frost. Påförandet af grus torde vara ett visserligen kostsamt men dock det verksammaste medlet att förbättra en sådan jordmån.

Källor.

Af de 188 källor, som inom denna trakt anträffats och på kartan finnas anmärkta, hafva

15	befunnits ega en temperatur af + 6° à + 6,5°
30	» » » » » + 7° » + 7,5°
26	» » » » » + 8° » + 8,5°
15	» » » » » + 9° » + 9,5°
102	» » » » » + 10° och derutöfver.

Bland dessa hafva följande utmärkt sig för ett rikare flöde:

Vid St. Tockarp, Torups socken, (temp. bestämd 18 ²² / ₆ 74)	+ 7°
SO. om Hulshult, Röke socken, (18 ²⁹ / ₆ 75)	+ 7°
W. om Oderljunga, Oderljunga socken (18 ¹³ / ₈ 75).....	+ 7,5°
WNW. om Björket, Munka Ljungby socken (18 ² / ₉ 75) + 7°	
SW. om Enskiftet, Össjö socken (18 ⁹ / ₉ 75)	+ 8°
Vid Eket, Rya socken (18 ¹⁰ / ₉ 75)	+ 9,5°
WNW. om Rya by, Rya socken (18 ¹¹ / ₉ 75)	+ 8,5°
Strax NNO. om Rya by, Rya socken (18 ¹ / ₉ 75)	+ 8,5°

¹⁾ En askhalt, som ej ens uppgår till en procent, häntyder på en temligen dålig torf; ju större askhalt åter, desto tjenligare är mossen såsom odlingsmark.

WNW. om Westrarp, Rya socken ($18^{31/8}75$).....	+ 8°
Strax N. om Wedby kyrka ($18^{16/6}77$).....	+ 6°
NW. om Nysjöhus, Gråmanstorps socken ($18^{22/6}77$) ...	+ 6°
SW. om Bjersgård, Gråmanstorps socken, ($18^{25/6}77$)	+ 7°
WNW. om Åby gästgifvaregård, Gråmanstorps socken ($18^{10/3}74$).....	+ 8°
NO. om Åby d:o, Gråmanstorps socken ($18^{13/7}74$).....	+ 8°

Af källor med jernhaltigt vatten och ockra-afsättning äro följande antecknade:

WNW. om Westrarp, Rya socken (temp. best. $18^{31/8}75$)	+ 8°
S. om Manmarp, Torups socken ($18^{3/8}74$).....	+ 11°
S. om St. Pålstorp, Torups socken ($18^{10/8}74$).....	+ 11°
SW. om Ängssjön, Torups socken ($18^{17/8}74$).....	+ 10°
SO. om Skingeröd, Oderljunga socken ($18^{19/7}75$).....	+ 14°
S. om Oderljunga, Oderljunga socken ($18^7/875$).....	+ 12°
N. om Lycke, Wedby socken ($18^9/875$).....	+ 8,5°
W. om Norrtofta, Wedby socken ($18^{15/6}77$).....	+ 7°
Vid Herrevadskloster, Riseberga socken (temp. ej bestämd).	

Höjdbestämmelser ¹⁾.

	Höjd öfver hafvet	
	i Fot.	i Meter.
<i>Röke socken:</i>		
+ på spetsig sten, norra sidan af vägen vid bron, der häradsgränsen skär väg mellan Hulshult och Heljalt.....	451,46.	134,08.
<i>Oderljunga socken:</i>		
Kyrkan, norra trappan	318,82.	94,69.
+ på sten i bäcken vid bron NW. från Hvarshult.....	320,97.	95,33.
<i>Rya socken:</i>		
+ på högsta toppen af vestra Ishultshall	467,73.	138,92.

¹⁾ Dessa afvägda fixpunkter utgöra utdrag ur Topografiska Corpsens afvägningsprotokoll.

	Höjd öfver hafvet	
	i Fot.	i Meter.
<i>Wedby socken:</i>		
Kyrkan, trappsten till södra ingången	152,19.	45,20.
+ på högsta toppen af östra Ishultshall.....	467,93.	138,98.
<i>Perstorps socken:</i>		
Kyrkan, trappsten	294,13.	87,36.
+ på mellersta bron vid Stensmölla	267,73.	79,52.
+ på sten efter åytan der gränsen mellan Wedby och Perstorp skär vattendraget	180,26.	53,54.
<i>Riseberga socken:</i>		
Kyrkan, trappan af	158,08.	46,95.
+ på stor sten i bäcken vid bro i Äktabo	236,14.	70,13.
<i>Sönnarslöfs socken:</i>		
Kyrkan, trappan af	103,94	30,87.
<i>Östra Ljungby socken:</i>		
Kyrkan, trappsten till vestra ingången af.....	139,03.	43,29.

Fornlemningar.

I sammanhang med den geologiska undersökningen hafva äfven nedanstående fornminnen blifvit uppmärksam-
made. Dessa äro med sina tecken på kartan angifna, samt
upptagas här ordnade efter de särskilda klasser, till hvilka
de höra.

Ättehögar.

- Riseberga socken:* a) OSO. om Bonarps by 1, temligen stor.
b) SO. om Bonarps by 4 stycken, deraf 1 stor.
c) ONO. om Bonarps by 5.
d) N. och NW. om Bonarps by 3.
e) N. om Lundsgård 8 stycken temligen väl bibe-
hållna, samt dessutom omkring 18 mindre kullar, af
hvilka åtminstone några otvifvelaktigt böra anses såsom

ättehögar. Omkring en dylik mindre upphöjning i marken stå 4 resta stenar (af allmogen benämnde »Kungsstenarne»).

f) N. om Sjöleden 1, omgifven med en krets af resta stenar.

g) SW. om Jordboden 3.

h) SW. om föregående 1.

i) N. om Brohuset 4, af hvilka en mycket stor.

k) SO. om Herrevadskloster 3.

Sönnarslöfs socken: a) W. om Knutstorp 3 stycken, den längst i SO. stor, men till en del förstörd.

b) S. och SSW. om Knutstorp 14, de flesta låga och möjligen tvifvelaktiga.

Gråmanstorps socken: a) O. och SO. om Smålarp 2.

b) W. och SW. om Smålarp 2; den ena lär hafva varit försedd med fotkedja.

c) SW. om Elfdalen 2, något tvifvelaktiga.

Qvidinge socken: SO. om Björket 1, skadad.

Ö. *Ljungby socken:* S. om Svartemölla, nära landsvägen 2 kullar, som möjligen äro ättehögar. De äro ej på kartan utsatta.

Stensättningar.

Gråmanstorps socken: NW. om kyrkan 8 à 9 klumpiga stenar i en oregelbunden kort ellips; en af stenarne, något större än de andra, står rest, de öfriga äro kullfallna och delvis jordtäckta.

Riseberga socken: ONO. om Brohuset en krets af 5 stycken resta stenar (rester af en stensättning).

Stenkummel.

Rya socken: W. om Årröd 1, omkring 40 fot (12 m.) i diameter och 6 fot (1,8 m.) högt.

Wedby socken: W. om Svenningstorp 1 ringformigt, endast omkring 30 fot (9 m.) i diameter.

Riseberga socken: a) NNO. om Farstorp 1, stort.

b) ONO. om Sorröd 1, temligen stort och delvis jordtäckt.

c) N. om L:a Herrevadskloster 2; det norra temligen stort; från det södra utbreder sig åt öster en några alnars bred utlöpare af hopförda stenar.

Bautastenar.

Wedby socken: Vid Linneröd 1.

Riseberga socken: S. om Ö:a Sorrödssjön 2.

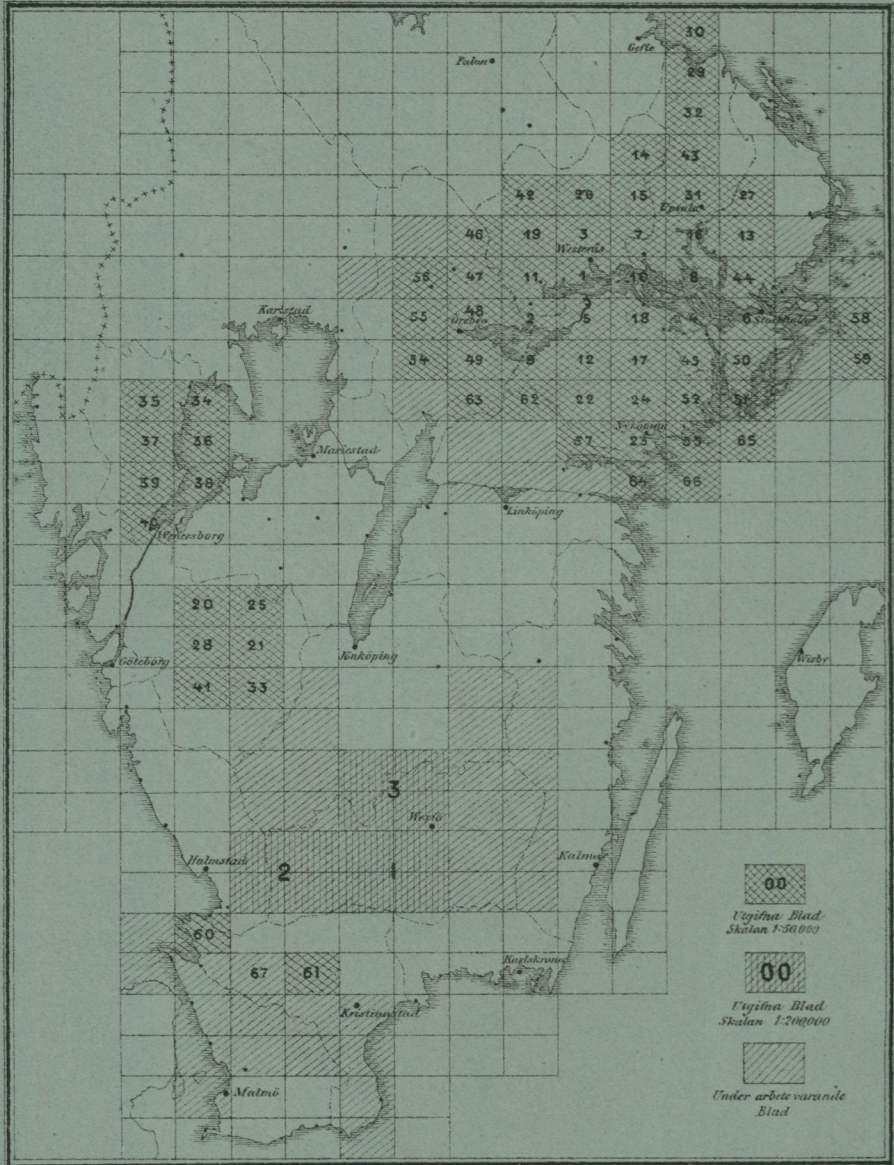
Ser. C. Afhandlingar och uppsatser.

8. HUMMEL, D. Öfversigt af de geologiska förhållandena vid Hallandsås, med 2 taflor. 1872. 8:o. Pris 0,75 kr.
9. TÖRNEBOHM, A. E. Ueber die Geognosie der Schwedischen Hochgebirge, mit einer Karte. 1873. 8:o. Pris 1,50 kr.
10. LINNARSSON, J. G. O. Om några försteningar från Sveriges och Norges primordialzon, med 1 tafla. 1873. 8:o. Pris 0,25 kr.
11. GUMÆLIUS, O. Om mellersta Sveriges glaciala bildningar. I. Om krosstensgrus. 1874. 8:o. Pris 0,75 kr. (Se N:o 16.)
12. HUMMEL, D. Om rullstensbildningar. 1874. 8:o. Pris 0,75 kr.
13. GUMÆLIUS, O. Om malmlagrens åldersföljd och deras användande såsom ledlager. 1873. 8:o. Pris 1,50 kr.
14. TÖRNEBOHM, A. E. Geognostisk beskrifning öfver Persbergets grufvefält, med 1 karta. 1875. 4:o. Pris 5 kr.
15. HUMMEL, D. Om Sveriges lagrade urberg, jemförda med sydvestra Europas, med 1 karta. 1875. 8:o. Pris 1,50 kr.
16. GUMÆLIUS, O. Om mellersta Sveriges glaciala bildningar. II. Om rullstensgrus. 1876. 8:o. Pris 0,75 kr. (Se N:o 11.)
17. SANTESSON, H. Kemiska bergartsanalyser, sammanställda och bearbetade. I. Gneis, hälleflintgneis ("eurit") och hälletinta. 1877. 8:o. Pris 1 krona.
18. TORELL, O. Undersökningar öfver istiden. 1873. 8:o. Pris 0,75 kr.
19. NATHORST, A. G. Om en cykadékotte från den rätiska formationens lager vid Tinkarp i Skåne. 1875. 8:o. Pris 0,50 kr.
20. NATHORST, A. G. Nya fyndorter för arktiska växtlemningar i Skåne. 1877. 8:o. Pris 0,50 kr.
21. LINNARSSON, G. Öfversigt af Nerikes öfvergångsbildningar. 1875. 8:o. Pris 0,75 kr.
22. LINNARSSON, G. Om faunan i lagren med paradoxides ölandicus. 1877. 8:o. Pris 0,75 kr.
23. Underd. berättelse om malmfyndigheter inom Norrbottens län, med bilagor och 5 kartor. 1877. 4:o. Pris 5 kr.
24. Samma berättelse med fransk résumé. Pris 5,50 kr.
25. SVEDMARK, E. Halle- och Hunnebergs trapp. 1878. 8:o. Pris 0,75 kr.
26. TORELL, O. On the causes of the glacial phenomena in the north eastern portion of North America, with a map. 1878. 8:o. Pris 0,50 kr.
27. NATHORST, A. G. Om Floran i Skånes kolförande bildningar. I. Floran vid Bjuf. Första häftet med 10 taflor. 1878. 4:o.

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

1878. November.

Serien A. Kartblad med beskrifningar, utgifna och under arbete.



Serien B. Öfversigtskartor.

» C. Afhandlingar.

Se vidare omslagets insidor.